

JOAN SALVAT-PAPASSEIT I TOMÀS GARCÉS

«UN FOC INTERIOR EM CONSUM»

MANUEL GUERRERO BRULLET

Mai no he tingut fortuna, ni mai no la tindrè. Però la joia és meva, perquè la sé sentir, professió de Poeta que sóc. Segons la predicció, la mort em prendrà amb foc, perquè un foc interior em consum.

JOAN SALVAT-PAPASSEIT

En els darrers anys, les aportacions a l'estudi de la vida i de l'obra de Joan Salvat-Papasseit han estat nombroses i remarcables. Sens dubte, la consideració de Salvat-Papasseit com un dels més destacats i populars poetes catalans de la primera meitat del segle xx és ara indiscutible, cosa no tan evident fa uns anys. Primer de tot, cal remarcar la dedicació de Ferran Aisa i Mei Vidal i les seves valuoses obres que han ampliat considerablement els coneixements sobre la vida del poeta, amb el llibre *Joan Salvat-Papasseit. L'home entusiasta* (Barcelona: Virus, 2002) i la més completa biografia del poeta publicada fins ara: *Joan Salvat-Papasseit (1894-1924)* (Barcelona: Editorial Base, 2010). Així com el volum posterior *Joan Salvat-Papasseit. L'incendiari de mots* (Tarragona: Lo Diable Gros, 2019), ampli recull de cartes inèdites, articles i poemes esparsos.

Darrerament, la celebració del centenari de la mort del poeta, el comissari de la qual és justament Ferran Aisa, ens ha portat no poques alegries. Primer de tot, dues —no una— dues noves edicions de la poesia completa: Joan Salvat-Papasseit, *Poesia completa*, amb pròleg d'Enric Cassas i edició de Jordi Cornudella (Barcelona: Edicions 62, 2024) i *Joan Salvat-Papasseit, Poeta amb majúscula*, edició de Jordi Martí Font, amb pròleg de Joan Fuster i epíleg de Ferran Aisa i Mei Vidal (Barcelona: Lo Diable Gros; Godall Edicions, 2024). Jordi Martí Font, molt actiu, també ens ha fet arribar la versió catalana del primer llibre publicat pel poeta: *Fum de fàbrica*, en traducció i edició de Martí Font, introducció de Dolors Marín i pròleg d'Àngel Samblancat (Lo Diable Gros; Manifest Llibres, 2024), així com la primera edició de *Mots propis* (Lo Diable Gros,

2024) —llibre que no es va arribar a publicar en el seu moment— amb la portada original de Joaquim Torres-Garcia i el pròleg de Josep M. de Sucre i, encara, un nou pròleg explicatiu de Jordi Martí Font. Entre d'altres, cal destacar també el documentat i il·lustrat estudi de Ferran Gadea i Gambús, *Joan Salvat-Papasseit. Cada ferida la sang d'un poema* (Barcelona: Editorial Barcino, 2024). O la contribució, amb nova informació i noves imatges, d'Àlex Pons i d'Àlex Darriba al volum *J. Salvat-Papasseit, Llibreter, editor, poeta* (Barcelona: Lilla del tresor, 2024) i, a cura d'Àlex Darriba amb pròleg d'Albert Domènech, el llibre *Salvat-Papasseit. Al volant de la nitra* (Tarragona: Lo Diable Gros, 2025).

En veure l'absència dels estudis essencials de Tomàs Garcés sobre Joan Salvat-Papasseit, entre les novetats editorials i les recuperacions del centenari, em va semblar que calia plantejar la reedició del seu assaig de referència *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits* (Barcelona: Editorial Selecta, 1972), fa molts anys introbable, i alhora aprofitar aquesta nova edició per aprofundir en la seva estreta relació d'amistat i estudiar i aplegar tot el conjunt de textos que el poeta de *Vint cançons* (1922) va escriure sobre l'autor dels *Poemes en ondes hertzianes* (1919). Es tracta, doncs, d'una nova edició augmentada de *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits* amb material inèdit o poc conegut de Garcés sobre Salvat.

No hi ha dubte que, al llarg dels anys, Tomàs Garcés va ser un dels amics més fidels de Joan Salvat-Papasseit. I, alhora, un incansable defensor, estudiós i divulgador de la seva obra.

«El vaig conèixer el 1918 o el 1919», afirma Tomàs Garcés al seu text «Esbós per a una biografia de Joan Salvat-Papasseit», datat a l'abril del 1962, estampat per primera vegada a la primera i bella edició de la poesia completa de Joan Salvat-Papasseit, *Poesies*, a cura de Joan Sales, publicada a Ariel el 1962, que incorporava l'esbós biogràfic de Garcés, la introducció a la poesia de Salvat per Joan Fuster i una coberta i il·lustracions de Josep Guinovart.

Quan Garcés coneix Salvat, sempre independent i insubornable, aquest ja havia deixat la seva etapa militant més socialista i anarquista i de crítica social, i s'abocava cada vegada més a la poesia. A més, s'havia casat amb Carme Eleuterio. Alhora, mitjançant la intermediació de Xènius, Salvat havia obtingut, per primera vegada, una feina fixa del seu gust i que feia amb plaer: fer-se càrrec de la llibreria de les Galeries Laietanes de Santiago Segura, a la Gran Via de les Corts Catalanes. Tot i les recaigudes causades per la malaltia, una tuberculosi que el portaria

a la mort amb només trenta anys, el poeta havia aconseguit una certa estabilitat familiar i laboral, que li permeté dedicar-se plenament a l'acció i a la creació poètica, tot dirigint revistes, escrivint articles i publicant llibres de poesia.

Gràcies a l'amistat amb Emili Eroles i Joan Alavedra i al seu pas per l'Ateneu Enciclopèdic Popular, amb noves coneixences de l'àmbit literari, intel·lectual i polític, Salvat, autodidacta, havia abandonat el castellà i començava a escriure les primeres provatures poètiques en català i també a fer col·laboracions en diverses revistes. L'1 de juliol del 1916 publica a *Sabadell Federal* el seu primer article en català: «La nacionalitat i el socialisme». Ben aviat, es consagra com a impulsor de revistes, poeta d'avantguarda i editor de llibres des de les Galeries Laietanes. El redactor d'articles en castellà de crítica social i política, que havia entrat a la redacció de *Los Miserables* el 1914 i on defensava idees socialistes i anarquistes, que signava com a Gorkiano, evoluciona de l'internacionalisme al catalanisme independentista. El juliol del 1920 signa «Contra els poetes amb minúscula. Primer manifest català futurista», com a Joan Salvat-Papasseit, «poetavanguardistacatalà», així, tot junt.

Val la pena de recordar un fragment del conegut autoretrat que Salvat es va fer a la secció «La nostra gent», al núm. 7 d'*Un enemic del Poble*, de novembre del 1917, reproduït tot just a sota de l'esplèndid retrat del rostre del poeta a la tinta xinesa que Torres-Garcia li acabava de fer —i que reproduïm a la coberta d'aquest volum:

Jo no sé el que em proposo. El tenir un propòsit no és fer feina. Val més ésser gosat. Ara sols prenc esment de les coses eternes per damunt de les lluites que són materials. M'he adonat de que jo soc una part de Deu, i que així em perteneix tota cosa que és feta. Cada ú que esguarda enlaire és una part de Deu. Tan sols hi ha una ambició que és plena de grandesa: la de voler anar a la vanguardia sempre entre els intel·ligents i entre els gosats. Jo soc, doncs, posseït per aquesta ambició.

Ja no vull allistar-me sota de cap bandera. Són el ver distintiu de les grans opressions. Àdhuc el Socialisme n'és una nova forma d'opressió, perquè és un estat nou seguidor de l'Estat. Seré ara el glosador de la divina Acràcia, de l'Acràcia impossible en la vida dels homes, que no senten desig d'una Era millor.

Hi ha joves de vint anys que en volen dir setanta. Jo ara en tinc vint-i-tres que no passen de deu. I a tots els Aristarcs, a aquells qui no fent res

veuen en cada afany un arrivisme, els diré que si el món tenia una munió de joves com aquest que ara es descriu, el món caminaria més depressa. El que pensin de mi, però, no m'interessa gens.

En poc temps, Salvat evoluciona i es consagra com a poeta avant-guardista i defensor de la causa catalana. L'amistat fraternal i la complicitat mútua entre Salvat i Garcés s'enforteix quan tots dos viuen a la Barceloneta, cap al 1919. Aleshores, Salvat-Papasseit publica i dirigeix, des del març del 1917, la revista mensual *Un enemic del Poble* —Fulla de subversió espiritual— i, encara, dues revistes d'avantguarda més de vida limitada, *Arc-Voltaic* —un sol número del febrer del 1918—, i més tard *Proa*, dos lliuraments, del gener i del desembre del 1921.

Segons Garcés, el mestratge de Torres-Garcia va ser fonamental per a l'evolució estètica i poètica de Salvat-Papasseit. «Nosaltres l'estimem, perquè hem viscut amb ell hores de reflexió ben profitosa», afirma Salvat al núm. 4 d'*Un enemic del Poble*. Ho explica Garcés al seu «Esbós per a una biografia de Joan Salvat-Papasseit»:

En el taller de Torres-García l'esperit de lluita, el redemptorisme social d'en Salvat, van esmussar-se, no pas sense resistència. Per altra banda, el gorkisme de *Humo de fábrica* i l'ibsenisme d'*Un enemic del Poble* deixaven pas, cada dia més, al doble amor de la poesia i de la pàtria. A les Galeries Laietanes, on jo anava a cercar-lo sovint, en sortir de la Universitat, a migdia, el trobava assegut en el seu tamboret, rere el taulell de la llibreria. Rambla avall, a peu o en tramvia, i quan teníem lleure a través del port, senyors del moll en la pau del migdia, ens encaminàvem, en llarga conversa mai no acabada, cap a casa. El port, quin espectacle i quin estímulo! Com desfermava la nostra imaginació! Els colors i les olors del port, no els he oblidats encara.

Tomàs Garcés convida Salvat-Papasseit a col·laborar a *Mar Vella*, revista de la Joventut Nacionalista de la Barceloneta, i li publica el primer llibre de poesia: *Poemes en ondes hertzianes*.

Al seu «Esbós per a una biografia...», Tomàs Garcés escriu:

Per a Salvat-Papasseit la Barceloneta era la llar, i el port, i la impremta. L'any 1919, vàrem publicar, els del barri, quatre números d'una revista, *Mar Vella*. La revista era ben poca cosa, ja es pot dir. Però ens permetia d'estirar el coll i d'establir contactes, més enllà de la Riba, i del país.

Xavier Nogués en va decorar la portada amb un ninot. Millàs-Raurell, Lòpez-Picó, Marià Manent, hi publicaren poemes. També Salvat hi col·laborà: primer amb els versos de «Canto la lluita». Després, amb l'article «Concepte del poeta», que podríem considerar com la primera versió del famós manifest «Contra els poetes amb minúscula» (juliol de 1920).

Tot seguit, Garcés recorda l'alegria de Salvat en seguir el procés d'estampació del seu primer llibre de poemes: «Salvat fruïa a la impremta. L'olor de la tinta fresca l'embriagava. A la fi del 19, *Mar Vella* va editar els *Poemes en ondes hertzianes*, il·lustrats amb una portada i cinc dibuixos de Torres-Garcia. Hauríeu vist en Salvat riure com un infant amb les perplexitats del caixista».

Tomàs Garcés, sense signar, escriu al primer número de *Mar Vella* (setembre 1919) una nota crítica sobre *Poemes en ondes hertzianes*, primer llibre de poemes de Salvat editat, tal com s'ha esmentat, per la mateixa revista *Mar Vella*. Garcés, sens dubte autor de la nota, hi destaca que Salvat és l'únic autor de la poesia catalana que no ha renunciat a l'avantguarda:

J. M. Junoy, J. V. Foix, V. Solé de Sojo, Joaquim Folguera, Rafael Tobella, J. Salvat-Papasseit, entre altres són aquells poetes propicis a totes les modernitats, que van assimilar a les nostres lletres l'esperit de la literatura *a la nova manera*, agitadora dels joves de la Itàlia i la França.

Fruit dels anys d'afiliació són una escampadissa de poemes publicats a *Troços*, *Arc-Voltaic* i altres de les millors revistes de Catalunya, en les quals s'hi recolliren les produccions cubistes i futuristes que portaven un regust d'europèisme a la noble saba de la nostra poesia tradicional.

Després de l'aparent renunciació d'En Junoy, aquell «clar i català» de l'Ateneu, un fort ensopiment ha succeït als entusiasmes de primera hora. Després dels mots del príncep de la colla, l'un darrera l'altre van anar plegant. Algun d'ells i tot, que amb poesies aspirants a clàssiques guanyava flors naturals de barriada, li va agrair l'apostasia.

Només el Salvat-Papasseit, qui no es penedeix d'aquelles *follies literàries*, perquè les ha sentides i les sent encara, ha tingut l'audàcia de llençar al vent, en un volum, els poemes dispersos. *Mar Vella*, que és amiga de totes les audàcies, s'ha volgut honorar iniciant amb els *Poemes en ondes hertzianes* les seves edicions.

El cubisme i el futurisme han estat per al Papasseit un excel·lent mitjà d'expressió emocional. «El record d'una "fuga" de Bach» culmina en

aquest respecte. Tots els poemes, però, tenen una gràcia i una subtilitat tan agudes que són com una florida blanca rara.

Els *Poemes en ondes hertzianes* són la traducció d'una vida inquieta, intensa, sensible. Hi batega una rebel·lió contra la vida per a fer-ne una vida nova.

El poema *Columna vertebral: sageta de foc*, és impregnat d'un humanisme dolorós.

Joaquim Torres-Garcia ha decorat el llibre. El gran artista ha vessat damunt les planes blanques un grapat de bellugadisses sensacions ciutadanes.

És la primera de les crítiques i notes que Tomàs Garcés dedicarà a l'obra literària de Salvat-Papasseit, des d'aquell primer llibre, *Poemes en ondes hertzianes* (1919), que edità ell mateix a *Mar Vella*, fins al darrer i pòstum *Óssa menor* (1925). En vida de Salvat, Garcés també escriu articles sobre el seu amic en altres revistes com *La Revista*, *La Publicitat* o la *Revista de Catalunya*. També, posteriorment, a llibres d'escrits d'abans de la Guerra Civil, com *Paisatges i lectures* (1926) o *Notes sobre poesia* (1933). I, encara, en castellà, a *La Gaceta Literaria*, de Madrid, on el 1927 tradueix el seu article «La vida i l'obra de Salvat-Papasseit», publicat a *Paisatges i lectures*.

La defensa de Garcés de l'obra de Salvat arriba fins al punt que li dedica una de les antologies de la col·lecció «Els Poetes d'Ara», que l'autor d'*El caçador* dirigeix i dedica als millors poetes catalans del moment. El volum de l'antologia dedicada a Joan Salvat-Papasseit, amb pròleg de Josep Maria Junoy i tria de Tomàs Garcés, es publica a les Edicions Lira, el 1923. Tenint en compte els poetes escollits per formar part de la col·lecció d'antologies, no hi ha dubte que l'aposta de Garcés per Salvat és clara i rotunda. Salvat serà l'únic autor declaradament avantguardista entre una majoria noucentista. Tal com es pot llegir en un dels volums: «La primera sèrie de “Els Poetes d'Ara” comprendrà antologies de *Josep Pijoan*, *Clementina Arderiu*, *Joan Alcover*, *Josep Carner*, *J.-M. de Sagarra* i *J. Salvat-Papasseit*. La segona sèrie de “Els Poetes d'Ara” comprendrà antologies de *J. M. López-Picó*, *J. S. Pons*, *Marian Manent*, *Carles Riba*, *M. A. Salvà* i *Guerau de Liost*».

Al seu pròleg a l'antologia d'«Els Poetes d'Ara» dedicada a Joan Salvat-Papasseit, Josep Maria Junoy, que ja havia abandonat la seva etapa avantguardista, es refereix a l'autor de *La rosa als llavis* com una mena de «troç preciós del cor esberlat del gran Maragall» i afirma que «en cap altre representant de la poesia catalana contemporània trobaríem, potser, un sentiment fraternal parell, una preocupació humaníssima consemblant».

Confirma que amb «un poc més de puresa de forma la poesia d'En Salvat podria pretendre un dels llocs més alts». I li retreu la seva vessant més avantgardista: «En Salvat-Papasseit ha sacrificat —sacrifica encara— a la desena Musa absurda de la novetat per la novetat. És la part —al nostre entendre— caduca de la seva obra». En definitiva, Junoy, si «deixem, doncs, de banda, devençant-nos al temps, el lastre anecdòtic avantgardista dels llibres de poesia d'En Joan Salvat-Papasseit», lloa la part clàssica i perdurable de la seva obra.

Aquesta opinió de Junoy s'imposarà entre la crítica catalana, bàsicament noucentista, i coincideix amb la que expressarà el mateix Garcés o la que desenvoluparà Joan Teixidor al seu extens article dedicat a Salvat-Papasseit publicat a la *Revista de Catalunya*, al núm. 80, del juliol del 1934, on destaca sobretot la seva darrera gran obra *La rosa als llavis*: «El “Poema de la rosa als llavis” significa el moment cabdal de la lírica de Salvat-Papasseit, no solament en absoluta valor poètica, sinó també com a realització tècnica».

En aquest mateix article, Joan Teixidor destaca la importància del cançoner en l'obra de Salvat i les afinitats que s'estableixen amb la poesia de Garcés. Justament, Salvat va ser l'editor del primer llibre de poesia de Garcés, *Vint cançons* (1922). Teixidor afirma:

Una gran part de la poesia de Salvat-Papasseit ve matisada per una sensibilitat de cançoner. Més forta i més essencial aquesta direcció va treballant el poeta. Altrament, aquells anys de poesia veieren una nova florida de cançons i de veus populars. Estilitzada o no, aquesta veu comptà. El primer llibre de Tomàs Garcés *Vint cançons*, aparegut l'any 1922, obtingué una ressonància i una influència indiscutibles. Salvat-Papasseit era fidel a ell mateix i a un temps.

De fet, Salvat-Papasseit, com a editor de la Llibreria Nacional Catalana, a les Galeries Laietanes, publica el primer llibre de poemes de Garcés: *Vint cançons*. La forta amistat entre els dos poetes no treia el fet que, amb franquesa, Salvat retragués al seu amic, en una crítica al llibre publicada a *La Publicitat*, el caràcter conformista de la seva lírica. Explica Garcés a l'«Esbós per a una biografia...»:

Les *Vint cançons*, tot just tres anys després dels nostres primers vagareigs i desfici del port, van semblar-li un brusc perill d'arrelament a la tradició

i a la terra. «Poeta de vint anys —escrivia, tot saludant el llibre a *La Publicitat*—, jo sóc qui et vol armat, amador del perill i l'amor fortunejar a la mar i a la terra» «...jo dic que *Vint cançons* són una cançó sola i una cançó indecisa» ... «Tu què fas, amic meu? Mira la vela nova, i aquella apedaçada que el sol l'ha feta bruna i l'escuma amb escata. Veus, hauries de marxar. Al teu llibre ho dius; però es veu i s'endevina que et mossega un desig ran de platja a ple vent i que Solveig et lliga... Però ara deixa Solveig, fendeix la mar augusta i llençat als perills»...

L'últim testimoni important de la poesia de Salvat abans de la fi de la Guerra Civil fou l'antologia publicada i prologada per Josep Janés i Olivé a la col·lecció Oreig de la Rosa dels Vents, el 1938 (en un format i estil molt semblant a la de la col·lecció «Els Poetes d'Ara» que Garcés aconseguí de materialitzar els anys vint, 1922-23). Janés, seguint les paraules de Junoy i de Teixidor, rebutja l'avantguardisme de Salvat i arriba a afirmar: «Diversos crítics han coincidit a remarcar que no hi ha poesia tan allunyada de l'avantguardisme com la de Salvat-Papasseit». Consta el caràcter polític de la seva lírica: «Tota l'obra poètica de Salvat respon, conscientment o no, a una intenció que podríem anomenar social. Però hi respon d'una manera sana, optimista, clara». I, finalment, celebra sobretot els darrers llibres de Salvat i la seva poesia amorosa: «La poesia de Salvat-Papasseit té segurament la més interessant de les cristallitzacions en els seus poemes d'amor. En *La rosa als llavis* i en algun moment de *Óssa menor*, que són els llibres on el poeta assoleix una major perfecció formal i expressiva, el constant poema amorós de Salvat-Papasseit es resol plenament en paisatges de llum i de puresa».

Com Miguel Hernández, d'origen humil i poesia compromesa, en els anys més durs del franquisme Salvat-Papasseit fou doblement silenciada, com la majoria de poetes catalans, pel seu origen proletari i per les seves idees socialistes, anarquistes i catalanistes.

Abans de la primera gran edició de la seva poesia completa —el volum *Poesia*, de 1962, a cura de Joan Sales—, Salvat apareix en les antologies de Joan Triadú (Barcelona: Selecta, 1951) i Joan Fuster (Palma: Raixa, 1956). Hi ha un projecte d'antologia, poc conegut, que havia de materialitzar Rafael Santos Torroella a la col·lecció Cobalto 49, però que no va arribar a bon port. N'ha restat el pròleg combatiu que va escriure Joan Brossa, datat al 1951 i publicat per primera vegada al seu volum de textos *Vivàrium* (Barcelona: Edicions 62, 1972) amb el títol de «Barrabomba»:

[...] Proletari als quatre vents, Joan Salvat-Papasseit és un poeta essencial oposat al tou de lletruts pedantescos i reaccionaris que disposen d'avançats erudits com a mitjà de dominació. Justa en la saviesa d'assaonar les coses, la poesia de Salvat descorre les arrels per les vies que flanquegen la pressió de les aigües. Sota la formació dels núvols, la pluja esdevé un fantàstic fanal. Escassos arbres i obscurs herbatges obliguen el foc a cremar, i no hi ha veu de rei que interrompi el creixement de la claror. En aquest moment tenim els binocles horitzontals, i Salvat és el poeta que ressurt. Si en un poema relliga les tradicions, a l'altre neda amb tots dos braços. Per això en aquesta tria, més que no pas acolorir límits, hem preferit de no oblidar cap dels aspectes de la lírica de l'autor. Bé que els poetes que surten d'excursió cavalcant rucs li oposen resistència per superfícies rebregades, Salvat és mestre de les seves lleis i fa la ronda nocturna amb l'esperit a llevant. Ja podeu escorcollar entre bastidors o marcar el pas, al so del timbal, amb una llagosta i unes tisoires. Davant el fur de la burgesia i els seus lacais lletraferits; enmig de tants de versos d'espardenya i servilisme, passatemp d'aficionats i caparrassos, l'obra de Salvat, treballada al so de les coses naturals, caldria que fos reclamada amb més d'insistència, i al seu entorn ens hauríem de reunir els poetes tots els migdies de l'any.

La primera edició de la poesia completa de Joan Salvat-Papasseit, de 1962 i a cura de Joan Sales, va anar acompanyada per la publicació de dos testimonis importants, el de Josep Pla, que dedicà un *homenot* al poeta el mateix 1962, i el de J. V. Foix, que escriu la seva bella *Lletra a Joan Salvat-Papasseit*, que apareix a *Serra d'Or* (1962), i encara el retrat viu que en traça a *Catalans de 1918* (1965). Tots dos relaten amb anècdotes i detalls precisos les trobades amb el poeta a les Galeries Laietanes, centre d'operacions de l'autor de *La rosa als llavis* en els seus anys més productius. Per la seva banda, Josep M. Castellet i Joaquim Molas, a la seva antologia *Poesia catalana del segle XX* (1963), situen Salvat-Papasseit com un dels poetes més destacats del realisme d'abans de la Guerra Civil.

Ara bé, el primer llibre d'assaigs crítics sobre l'obra del poeta dels *Poemes en ondes hertzianes*, amb el nom de Salvat-Papasseit al títol, és el que va publicar el 1972 Tomàs Garcés, *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits*, que ara tornem a posar en circulació per tal de contribuir a l'estudi, el debat i la lectura del gran poeta. Garcés obre el volum amb tres assaigs imprescindibles sobre Salvat. El primer, ben conegut, l'«Esbós per a una biografia de

Joan Salvat-Papasseit», estampat per primera vegada al volum de la poesia completa del 1962; el segon, «Salvat Papasseit i el mite de la infantesa», i el tercer, «El maragallisme de Salvat-Papasseit». Tenim, doncs, un ventall obert de lectures de Garcés sobre l'obra de Salvat, que obrim encara més amb els textos inèdits, o poc coneguts, que incorporem al volum.

Garcés, entre altres temes, insisteix en el Salvat cristià i franciscà. Escriu a l'«Esbós per a una biografia...»: «En un article a *La Revista* (març del 1922) vaig escriure els mots “himne franciscà”, “amor franciscana al paisatge”, “franciscà amor a l'enemic”, “victòria de la caritat sobre el dolor rancuniós”, “poeta cristià”, referits a la poesia de Salvat-Papasseit. Potser la meua visió era exagerada i una mica simplista, com algú discretament ha apuntat. Però el poeta n'era, us ho puc assegurar, content i afortunat.» Certament, els mateixos escrits de Salvat, i poemes com «Nadal», permeten una lectura cristiana del poeta. Articles d'altres contemporanis, com Samblancat, Eroles, Alavedra o Puig i Pujol, sobre el primer Salvat, angelical i religiós, confirmen la tesi de Garcés que proposaria en Salvat un cristianisme singular i heterodox com el d'una Simone Weil o d'un Pasolini.

Els altres dos articles sobre Salvat que inclou l'edició original de *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits*, del 1972, són, com hem comentat, «Salvat-Papasseit i el mite de la infantesa», escrit el 1971, i «El maragallisme de Salvat-Papasseit», publicat abans a *Serra d'Or*, el 1961. Es tracta, sens dubte, de dos temes cabdals per aprofundir en la poesia del poeta de *L'irradiador del port, i les gavines*.

Pel que fa al mite de la infantesa, és ben present en molts dels seus poemes i en proses com les d'*Els nens de la meua escala* (1926). Garcés tingué accés a les belles i tendres postals que Salvat escrivia a les seves filles perquè la vídua, Carme Eleuterio, les hi confià abans de morir. L'article parteix en gran part dels textos d'aquestes postals aleshores inèdites, que, juntament amb el llegat de Garcés, són a la Biblioteca de Catalunya. Són les *Postals a les filles* que Carles-Jordi Guardiola publicà en un preciós volum il·lustrat a La Magrana, el 1986, en una edició a cura d'Amadeu J. Soberanas. Un retrat de Salvat-Papasseit escrit per Josep M. Junoy i publicat a *El gris i el cadmi* (1926) —que reproduïm a l'annex d'aquest volum— testimonia la sensibilitat especial que Salvat tenia amb els infants.

Quant a la presència de Maragall en l'obra i la poètica de Salvat, només cal llegir el que en diu aquest darrer a «Contra els poetes amb minúscula. Primer manifest català futurista» (1920): «Després de Maragall, Poeta ple

de fe i de romanticisme, que és el que més escau a tot Poeta, no es troba a Catalunya un Poeta veritat i representatiu.» Així que no hi ha dubte que Maragall és el model de poeta per a Salvat i així ho afirma i confirma en molts textos de la seva obra.

A més d'aquests articles, com hem vist i sabem, Garcés escriví molts altres articles, crítiques, assaigs sobre el seu amic Salvat que recollim en aquest volum. Tots tracen un retrat fidel i íntegre de la vida i de l'obra del poeta de *La rosa als llavis*, imprescindible per a la lectura crítica i l'estudi pregon de la seva obra.

La primera edició de *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits* també recull, com indica el títol, altres textos i notes de lectura sobre altres autors cars i propers a Tomàs Garcés. Són: Maragall, Nogueras Oller, Agustí Esclasons, Josep-Sebastià Pons, Simona Gay, Marià Villangómez, Joan Crexells, Marià Manent, Maria-Aurèlia Capmany, Josep Maria de Sagarra o Josep Carner. De manera que, per la seva ambició i amplitud, *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits* és potser el millor llibre de l'obra crítica i assagística de Garcés i una bona introducció a molts dels autors cabdals de la literatura catalana del segle xx i altres autors no tan coneguts i estudiats. Ens complau, doncs, de contribuir a reeditar-lo i ampliar-lo per al gaudi i el plaer dels lectors i estudiosos de Garcés, Salvat i la literatura catalana.

